

דוח סיכום פעילות פרויקט "סביב הים"

2005-2008

תשס"ו-תשס"ח

כתבו: דר' יעל ברקי-גטניו וליאונה לביא

תכנית "סביב הים", הרשת הירוקה

תאור תכנית "סביב הים"

"סביב הים" הינה תכנית סביבתית ייחודית המשותפת ל"אקואושן" ול"רשת הירוקה".

מטרת התכנית להעלות את המודעות בקרב התלמידים לגבי יופיה של הסביבה הימית והעושר הרב הגלום בסביבה זו. העלאת המודעות לחשיבות הסביבה הימית, לשלום כדה"א ולאיכות החיים של השוכנים לחופי הים. התכנית שמה לה למטרה לחנך את התלמידים להיות אזרחים אכפתיים, ביקורתיים ופעילים, השואפים לצדק חברתי וסביבתי. התכנית מסייעת בידי בית הספר להקים קבוצת מנהיגות סביבתית של ילדים, בהנחיית מורה מובילה. קבוצה זו מהווה גרעין להובלת תהליכים למען העלאת הנושא הסביבתי על סדר היום בבית הספר וקהילתו.

מטרות ויעדים:

- קידום החינוך הסביבתי והזיקה לסביבה הימית בכל אחד מהיישובים בהם פועלת התכנית.
- הגברת מעורבותם של תלמידים, מורים, מנהלים והורים בנושאים סביבתיים בכלל ובשמירה על הסביבה החופית בפרט.
- חיזוק מארג הקשרים בתוך הקהילה ובין קהילות השוכנות לאורך החוף ליצירת ידע וכוח למען עשייה סביבתית משותפת.
- חיזוק הקשר ותחושת השייכות של התלמידים והקהילה לסביבתם דרך הסתכלות על עבר מול הווה ובראייה מפוקחת את העתיד וכך לפתח מודעות ויכולות לעיצוב ושינוי הסביבה בה התלמידים חיים.

תאור דרך העבודה

בכל בי"ס נבחרת מורה מובילה העובדת עם קבוצת מנהיגות רב גילאית (נציגי כיתות ד'-ו'). המורה משתתפת בהשתלמות ומקבלת ליווי והנחייה פרטנית. היא נפגשת עם קבוצת המנהיגות אחת לשבוע. קבוצה זו מהווה גרעין להובלת הפעילות למען העלאת הנושא הסביבתי על סדר היום בבית הספר וקהילתו.

דוגמה לפריסת הפעילות לאורך שנת לימודים:

שם הפעילות	תיאור הפעילות	תדירות הפעילות
שיעור שבועי בנושא סביבת הים	שיעור שהמורה המובילה מעבירה לקבוצת המנהיגות. השיעור כולל העברת ידע בנושא הסביבה הימית, יציאות החוצה לחוף, מעבדות, דיון בדילמות והכנת חומרים שמועברים לשאר תלמידי ביה"ס.	פעם בשבוע לאורך כל שנת הלימודים
סיור בחוף הים הקרוב לביה"ס	פעילות חווייתית בנושא מקום ופליאה, למידה וחקירת החוף, ניקיון החוף.	סיור אחד בהנחיית המנחה. סיורים נוספים בהנחיית המורה המובילה. סה"כ 2-3 סיורים
ביקור במרכז מגלים	הכרות עם התנאים האביוטיים והביוטיים בחוף הסלעי ובחוף החולי, התנסות במדד חוף נקי, הכרות עם אורגניזמים ימיים.	פעם בשנה
מפגש תת רשת	<u>דוגמה 1:</u> פעילות בעיר העתיקה בעכו- עיסוק בדילמות סביבתיות הקשורות לים ולעכו. דיון בקשר בין ההיסטוריה של נמל עכו והמשבר הסביבתי, מפגש עם דייגים, פעילות בדוכני דגים ובדוכני מזכרות, סדנאות בנושא שימור והרצאה על ארכיאולוגיה ימית. <u>דוגמה 2:</u> יום שיא בחוף הים כחלק ממסע "חותרים לים נקי". פעילות הסברתית לשוהים בחוף באמצעות כריזה מסככת המציל, שיחה עם מציל, הכרות עם ציוד צלילה ומפגש עם צוללים לאחר שביצעו צלילת ניקיון של קרקעית הים. ניקיון החוף.	פעם בשנה
פעילות משותפת להורים ותלמידים	<u>דוגמה 1:</u> סיור לחוף אכזיב. פעילות ילדים והוריהם בשמורת הטבע. <u>דוגמה 2:</u> ערב להורים ותלמידים. הרצאה, הצגת פעילות הקבוצה להורים והכנת תיקי בד מחולצות ישנות.	פעם בשנה
הרצאה של "אקוואשן" בנושא שימור הסביבה הימית	הרצאה לכל כיתות ה' ו-ו'	פעם בשנה
פעילויות לקהילה	<u>דוגמה 1:</u> יום שיא בית ספרי- הרצאות, הפעלות והסברה של ילדי קבוצת המנהיגות ומרצים אורחים לכל תלמידי ביה"ס. <u>דוגמה 2:</u> אימוץ גן ילדים ע"י קבוצת המנהיגות והדרכתם במספר מפגשים. <u>דוגמה 3:</u> קיום שוק קח תן לכלל תלמידי הורי ביה"ס כשהמסר הוא הפחתת תרבות הצריכה ועידוד צריכת יד שנייה. <u>דוגמה 4:</u> בניית מרכז למידה בנושא וחניכה של כלל תלמידי ביה"ס במרכז הלמידה ע"י תלמידי קבוצת המנהיגות.	לרוב לפחות שתי פעילויות בשנה

ייחודיות הפעילות בתכנית "סביב הים" ביישובים השונים

תכנית "סביב הים" פועלת ביישובים הפרוסים לאורך רצועת החוף הישראלי של הים התיכון. בעיר עכו הושם דגש רב על ההיסטוריה של העיר ואתרים חשובים, על שימור מול פיתוח, על ערכה התיירותי של העיר והיותה נכס לאומי ועל המגוון האנושי הקיים בה. סיורים, ימי שיא, כנסים והשתלמויות שהתקיימו יצרו פעמים רבות מפגש בין יהודים לערבים ובין חילונים לדתיים וכך ניתנה תשומת לב גם לנושא דו הקיום תוך עיסוק משותף באיכות הסביבה. בתחילה התוכנית מיקדה את פעילותה בקבוצת המנהיגות והמורות המובילות ובהמשך הרחיבה את מעגליה:

- לכלל תלמידי ביה"ס: ילדי קבוצת המנהיגות נכנסים לכיתות האם שלהם ולכיתות נוספות ומעבירים את הנושאים שאותם למדו במסגרת כיתתית, במפקדי בוקר, בימי שיא בית ספריים ועוד.
 - להורים: בשנת הפעילות השנייה החלו להתקיים ערבי הורים-תלמידים בנושאים סביבתיים שונים.
 - לצוות המורים/ות: השנה מתקיימות השתלמויות בחדרי מורים בנושא הקיימות והסביבה הימית וניתן ליווי פרטני בבתי הספר להטמעת נושא הקיימות בתוכניות הלימוד.
- היום בתי הספר בעכו מובילים קמפיין להעלאת המודעות למאבק נגד זיהום הים בחופי הרחצה שבעיר, שבמסגרתו יתקיימו ערב הסברה להורים וילדים, מבצע הסברה של התלמידים ברחבי העיר, כתיבת מכתבים לאנשים בעלי השפעה, תחרות כרזות ועוד, כאשר היעד הוא להגיע עם נציגי המנהיגות לכנסת.

בעיר נתניה דנו בחשיבות הסביבה הימית לתושבי העיר. בחנו את ההבדל בין חופי רחצה מוכרזים לחופי רחצה שאינם מוכרזים, ראו כיצד המרינה בהרצליה משפיעה על סחף החול ועל מצוק הכורכר ודנו בהשלכות ההתחממות העולמית ועליית מפלס הים על החופים של נתניה.

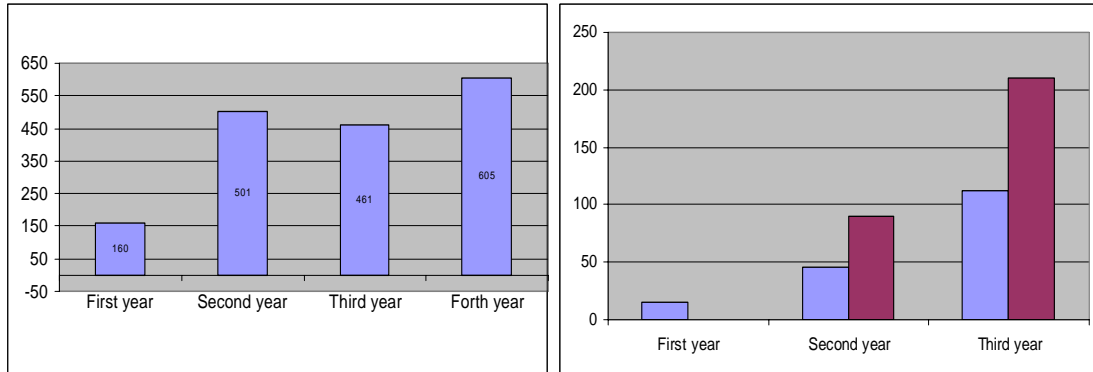
בתי הספר מבת-ים וראשון לציון, ביקרו במוזיאון בית מרים שבקיבוץ פלמחים, צפו בבניית מתקן ההתפלה במקום וביקרו באוהל המאבק על שימור חוף פלמחים כחוף טבעי.

היקף הפעילות

מספר בתי הספר ומספר התלמידים הפועלים בקבוצות המנהיגות המובילה את התכנית בכל בי"ס גדל מאז תחילת הפעילות (איור 1A) אך הגידול המשמעותי ביותר הוא בהרחבת מעגלי החשיפה ומידת החשיפה של כלל תלמידי בתי הספר, קהילת המורים והורים, גני ילדים וקבוצות אחרות בקהילה לנושא השמירה על הסביבה הימית (איור 1B וטבלה 1). בנוסף, בעקבות תכנית "סביב הים" החלה תכנית קרב בתכנית ימל"י (ילדים למען הסביבה הימית) המיועדת לתלמידי כיתות ד' בבתי הספר בהם פעלה תכנית "סביב הים". תכנית ימל"י החלה בשנת הלימודים תשס"ז בנתניה עם כ- 750 תלמידים. בתשס"ח החלה לפעול גם בעכו והיום פועלת בנתניה, בעכו, בבת-ים ובאשדוד עם כ- 1760 תלמידים.

שינוי נוסף לו אנו עדות הוא מידת המעורבות של המנהל/ת בתכנית ונכונותם לחשוף את כל צוות המורים בביה"ס לנושא (איור 1B).

אין ספק שהיום כשהפופולריות של נושא הקיימות ואיכות הסביבה עולה בכל מערכת החינוך תכנית "סביב הים" מהווה מודל לחינוך איכותי ושונה המהווה דוגמה לבתי ספר ולתכניות אחרות.

A

B

איור 1: A כמות התלמידים בתכנית "סביב הים". **B** מספר המורים (להוציא המורות המובילות) שהשתתפו בהשתלמות אחת לפחות (בכחול) ומספר ההורים שהשתתפו בפעילות אחת לפחות (בבורדו).

טבלה 1: כמות התלמידים שנחשפו לפעילויות שונות של תכנית "סביב הים" בשנת הלימודים תשס"ה

פעילות	מספר המשתתפים
תלמידים שהשתתפו לפחות בשתי פעילויות	6,400
תלמידים שהשתתפו בהרצאות אורה	1,100
תלמידים שהשתתפו בסיוורים מודרכים לחוף	210
תלמידים שהשתתפו בניקוי חופים	120
תלמידי גנים שהשתתפו בפעילות	60

אליזבט בראון המורה המובילה מבי"ס אשכול בעכו על תכנית "סביב הים"

"התכנית פועלת כבר שלוש שנים ואנו רואים בתכנית "סביב הים" חלק בלתי נפרד מחיי ביה"ס. נושאי איכות הסביבה הם חלק בלתי נפרד מחיי. הרעיונות זורמים בראש 24 שעות ביממה. המחשבות לא פוסקות, אם זה לבד או בשיתוף הילדים והבעל. אני מרגישה שינוי לטובה וההשקעה שווה. ילדי ביה"ס כיום הם ילדי איכות הסביבה, הם חיים, נושמים ומנסים להשפיע על הנעשה סביב נושא איכות הסביבה. בשבילי זאת ההצלחה והתשובה להשקעה הרבה. חשוב לי לציין שללא תכנית "סביב הים" לא היינו מגיעים היום למצב של הגשה לבי"ס ירוק ולא היינו נמצאים היכן שאנו נמצאים היום. התמיכה הצמודה של ליאונה ויעל, הכנסים למורים של הרשת הירוקה פעם בשנה וההשתלמויות מלווים אותנו צעד אחר צעד בביה"ס. זה מקנה ביטחון, ממריץ לכיוון הנכון ומוביל את ילדי ביה"ס לעולם ירוק ונקי יותר, לאכפתיות, אקטיביזם ולאיכות הסביבה שמאד חשוב בימינו אנו. בתודה מכל הלב על התכנית הנפלאה ממני ומילדי קבוצת המנהיגות. אליזבט בראון, בי"ס אשכול, עכו"

חזון ותכניות להמשך - "סביב הים התיכון"

ברמה המקומית: ברצוננו להרחיב את הפעילות ולהגיע לבתי ספר נוספים בארץ. הרחבת הפעילות יכולה להעשות בשני מישורים: האחד, הכנסת התכנית לבתי ספר נוספים ביישובים לאורך חוף הים התיכון, חופי הכנרת, ים המלח ולעיר אילת. השני, הרחבת התכנית ביישובים בהם קיימת התכנית והתאמתה לתלמידי חטיבת הביניים.

בעכו: עכו הינה עיר בעלת חשיבות עצומה ופוטנציאל רב ועם זאת טומנת בחובה בעיות סביבתיות רבות. חשוב לנו להמשיך ולהעמיק את הפעילות במעגלים הנוכחים, לחזק את הקשר בין בתי הספר, עם ההורים ועם צוותי המורות ובמקביל להתרחב למעגלים נוספים. אנו חושבים שבתי הספר בשלים למהלך עירוני שייצור מחויבות אמיתית לנושא הסביבתי ויפתח לכלל הקהילה של תושבי עכו. אנו רואים בנושא הסביבתי נושא מאחד ומקרב בין המגזרים השונים. לכולנו יש עדיין עבודה רבה ועלינו לשתף פעולה בנחישות ובמסירות למען הפיכתה ההדרגתית של עכו לעיר מקיימת.

ברמה האזורית: אחד הדברים עליהם אנו מדברים הרבה עם המורים ועם התלמידים הוא כי הים הוא ללא גבולות. לא מספיק שאנו נשמור על הסביבה הימית או שמדינה אחרת מארצות הים התיכון תעשה זאת, אלא צריך שכל ארצות הים התיכון תתגייסנה לשמירה על האוצר העצור ביניהן- הים התיכון. על כן, ברצוננו להרחיב את תחום הפעילות של תכנית "סביב הים" ולצאת מגבולות הארץ לשאר ארצות הים התיכון. אנו מאמינים שדרך העבודה של הרשת הירוקה שאומצה בתכנית "סביב הים" יכולה להוות אלטרנטיבה חינוכית מרתקת וליצור שיתופי פעולה והחלפת רעיונות עם מורים ואנשי חינוך בערים שונות ובארצות השונות המקיפות את הים התיכון. אנו בדעה כי צריך לחשוב גלובלית אך לפעול מקומית. גורל הסביבה הימית כמו גורל כדה"א בכלל נמצאים בידי כל תושבי כדה"א ודורשים פעולה משותפת.